

Uit de natuurbescherming

Verlies en winst voor de natuurbescherming in het Deltagebied

De uitvoering van het Deltaplan betekent een formidabele ingreep in natuur en landschap van ons zuidwestelijke aestuariëengebied, een ingreep die zelfs desastreus is voor de aan het zilte getijdenmilieu gebonden landschapstypen met hun karakteristieke levensgemeenschappen.

Deze terreinen, die direct de gevolgen van de afsluiting der zeegaten ondervinden, zijn de thans buitendijks gelegen onbegroeide slikken en zandplaten en de met zilte of brakwatervegetaties begroeide schorren. Door grote variaties in milieu-omstandigheden huisvesten zij een rijke schakering van levensgemeenschappen. Het betreft hier immers een getijdengebied van zout water (Oosterscheldebekken) tot brak (Haringvliet en Hollands Diep, Westerschelde) en zelfs zoet water (Biesbosch), waarin verschillen in slibrijkdom en getij-amplitudes voor biologisch interessante complicaties zorgen.

Het grotendeels of geheel dempen van de getijbewegingen en de verzoeting van het milieu zullen een ernstige verarming van onze flora en fauna teweegbrengen. Zonder de onvermijdelijkheid van deze gang van zaken te ontkennen, dienen wij ons dit onherstelbare verlies goed te realiseren: het is een bijdrage aan de biologische verschraling, die met de technische evolutie in het begin van deze eeuw haar intrede in onze landschappen deed. Dit verlies schept evenwel de verplichting de waardevolle terreinen die de dans ontspringen als natuurreservaat in stand te houden.

Naast verlies biedt het Deltaplan echter ook winst. Er zullen andere, zij het minder uitzonderlijke, landschapstypen met een eigen planten- en dierenwereld ontstaan. De afsluiting der zeegaten opent dus mogelijkheden voor het volgen van een biologisch experiment, dat gecompliceerder en daarom nog interessanter zal zijn dan indertijd de verzoeting van de Zuiderzee.

Met het onderzoek naar de biologische gevolgen van de afsluiting der zeegaten houdt

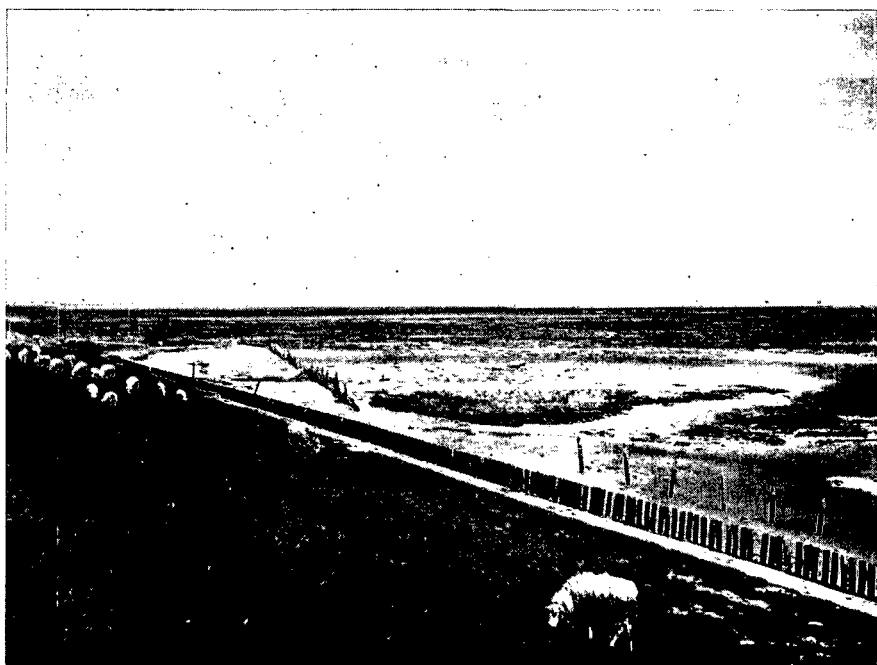
De schorren en platen in de afgesloten zeearmen zijn van groot belang als proefterreinen voor wetenschappelijk onderzoek en als broed- en pleisterplaatsen voor vogels. Het Veerse Meer met op de achtergrond het silhouet van Veere.

Foto P. Nijhoff

zich sinds enkele jaren intensief bezig het te Ierseke gevestigde Hydrobiologisch Instituut afdeling Delta-onderzoek van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Behalve aan het inventarisatiewerk wordt thans in het bijzonder aandacht besteed aan de veranderingen die zich voltrekken in het Veerse Meer.

Speciale aandacht verdient de omstandigheid, dat ons Deltagebied thans tal van belangrijke broedterreinen van sterns, plevieren, kluten, bergeenden e.d. en voedselrijke pleisterplaatsen voor ruiende, doortrekkende en overwinterende steltlopers, eenden en ganzen telt. Wanneer echter de vegetaties van zoutplanten het veld moeten ruimen voor rietmoerassen en grienden en wanneer de onvoorstelbare hoeveelheid voedsel in de vorm van wormen, mollusken en kleine crustaceën, die in en op het slik leven, zal verdwijnen en slechts ten dele door andere organismen zal worden vervangen, zullen grote stern, dwergstern, strandplevier, bontbekplevier, kluut, bergeend e.d. hun toevlucht zoeken tot de blijvend-zilte terreinen. In de afgesloten en verzoetende zeearmen zullen de platen en schorren, voorzover zij niet met ruigte begroeid raken, broedgelegenheid bieden aan visdief, kokmeeuw, kleine plevier, weidevogels enz.

Voor een deel van deze soorten geldt, dat de natuurbescherming in Nederland zich voor de moeilijke opgave ziet gesteld deze vogels voor een algehele verdwijning te behoeden.

De blijvend-zilte natuurgebieden zijn als relictten ware refugia voor zoutminnende planten en dieren. De Schorren van de Braakman langs de Westerschelde. Foto P. Nijhoff

Vooral de achteruitgang van de grote stern is verontrustend. Ons land herbergde tot voor enkele jaren 25.000 à 40.000 paren grote sterns, dit is niet minder dan ca. 80 procent van de Noordwesteuropese populatie. Blijkens een in 1961 door het RIVON verrichte census is het aantal Nederlandse broedvogels sindsdien gedaald tot 10.000 à 15.000 paren. Er is geen reden om aan te nemen, dat deze achteruitgang door een toename van het aantal broedvogels buiten ons land wordt gecompenseerd. Ook van het visdiefje daalde het aantal broedparen in enkele jaren van 35.000 à 40.000 tot ca. 10.000 in 1961.

Van een internationale verantwoordelijkheid is ook sprake ten aanzien van de ruiende, doortrekkende en overwinterende steltlopers, eenden en ganzen. Ons Deltagebied neemt namelijk een uiterst belangrijke positie in de keten van langs de Westeuropese kusten gelegen voedselrijke pleisterplaatsen in. In het getijdengebied zijn de steltlopers bovendien

Tot de belangrijkste broedgebieden van de grote stern in Europa behoort De Beer. Zal de op handen zijnde opoffering van dit reservaat tijdig elders in het Deltagebied kunnen worden gecompenseerd?

Foto P. Nijhoff

aangewezen op rustige hoogwatervluchtplaatsen, terwijl vele eende- en ganzesoorten aan fourageer- en slaappleatsen verschillende eisen stellen.

Voor al de ganzen zijn ware zorgenkinderen voor de internationale vogelbescherming. Van enkele soorten zijn namelijk de broedvogelpopulaties zo klein, dat men zich over hun voortbestaan ernstige zorgen maakt. Doordat cultuurtechnische ingrepen, zoals ontginning, ontwatering en ontsluiting, en een te intensieve bejaging de in het Oostzeegebied en Noordwest-Duitsland gelegen pleisterplaatsen grotendeels onbruikbaar hebben gemaakt, is het aantal doortrekkende en overwinterende kolganzen, kleine rietganzen en brandganzen in ons land de laatste jaren opvallend gestegen.

Volgens recente tellingen pleisteren in ons land tijdens de trekperioden en gedurende de wintermaanden: 10.000—20.000 grauwe ganzen, 30.000—50.000 kolganzen, 3000—4000 rietganzen, 7000—10.000 kleine rietganzen, 3000 rotganzen en 15.000—20.000 brandganzen. Van de kolganzen, de rietganzen en de brandganzen herbergt Nederland in deze perioden een belangrijk gedeelte van de gehele Europese populatie, van de brandganzen bv. 50—65 procent.

Ook in Nederland echter zijn de ganzenrefugia niet veilig: ontwatering, ontsluiting en verontrusting bedreigen de Bantpolder bij de Lauwerszee en de Sint-Antoniegorzen bij Willemstad (brandganzen), de hooilanden bij Beetsterzwaag, het graslandgebied van De Poel op Zuid-Beveland en De Putting in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen (kolganzen). Compensatie voor deze verliezen zou kunnen worden tot stand gebracht op permanent droogvallende platen in het Deltagebied, bv. in het Veerse Meer en in het Grevelingenbekken. Op deze platen zouden grasvlakten moeten worden ingezaaid, waar de ganzen veilig kunnen overwinteren.

Dit brengt ons op de wensen van de natuurbescherming, waarmee rekening moet worden gehouden nu allerwegen aanspraken worden gemaakt op de buitendijkse terreinen in het Deltagebied voor o.a. ontginning ten behoeve van landbouw, vestiging van industrie en ontsluiting voor recreatieve doeleinden.

Voor toekomstig-binnendijkse reservaten als proefterreinen voor wetenschappelijk onderzoek en als broed- en pleisterplaatsen voor diverse vogelsoorten komen in het thans nog zilte of brakke getijdengebied o.a. in aanmerking: gorzen, slikken en zandplaten in Hollands Diep en Haringvliet (bv. de Ventjagersplaat en de Korendijkse Slikken), de Slikken van De Heene, het complex zandplaten in het westelijke Grevelingenbekken en de reeds geprojecteerde reservaten in het Veerse Meer.

Wij wezen reeds op de noodzaak refugia in stand te houden voor de elders tot verdwijnen gedoemde levensgemeenschappen van zoutminnende vegetaties met hun karakteristieke fauna van mollusken, crustaceën, insecten en kleine zoogdieren en voor de aan dit milieu gebonden vogels. Dergelijke terreinen zijn in het noordelijke Deltagebied slechts te vinden in de monding van het Brielse Gat, waar zich de Westplaat met de erachter gelegen, thans heftig omstreden slikken tot een uiterst belangwekkend „zwin” ontwikkelt, en op de Kop van Goeree in de vorm van het natuurreservaat Kwade Hoek. Verder zijn deze blijvend-zilte natuurgebieden slechts aanwezig langs de Westerschelde; hier ligt een reeks buitendijkse terreinen, die van west naar oost onder invloed staan van een toenemende verzoeting van het milieu, zoals o.a.: de Kaloot, de Schorren van de Braakman, de Schorren van Ossendrecht en het Verdronken Land van Saaftinge.

Voor een spoedige realisering van deze wensen, die voortvloeien uit verplichtingen van internationale allure, verlangt de natuurbescherming in Nederland een hierop gericht constructief beleid van de betrokken overheidsinstanties.

7 februari 1963.

P. Nijhoff

Zeldzame verschijning

Het Bureau van onze Vereniging te Hoogwoud begint uitzonderlijke bekendheid te genieten. Op vrijdagmiddag 28 dec. 1962 kwam een *Roerdomp* op bezoek in de kennel van onze hond. De vogel was kennelijk tengevolge van vorst en sneeuw de juiste richting kwijtgeraakt. Na een korte rustpauze in de beschutte verblijfplaats is de *Roerdomp* weer vertrokken in oostelijke richting, zoekende naar open water, waar wellicht nog enig voedsel te bemachtigen was.

Een *Roerdomp* werd niet eerder onder de rook der huizen in Hoogwoud waargenomen.

N. Jansma-Rezelman